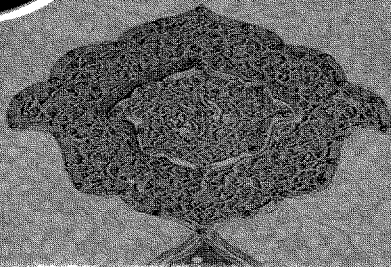

فصحیح

موضوع شناسی احکام فقهی

■ محمد حسین فلاح زاده

بی شک شناخت درست موضوعات و مصادیق احکام فقهی، دارای تأثیر روشن و بسزایی در فهم درست آن احکام است و روشن است که به جهت پیشرفت علم و فن آوری، بسیاری از موضوعات فقهی نیز روز به روز در حال تغییر و تبدیل می باشد و مصادیق احکام و مناسک حج از این قاعده مستثنی نیست و در این عرصه نیز همه ساله شاهد تغییراتی هستیم؛ مانند جای ها و اماکنی که اعمال باید در آنجا به جا آورده شود، از این رو، از سوی حضرت حجت الاسلام و المسلمین آقای محمد حسین فلاح زاده اقدام به تهیه طرح تأسیس مؤسسه ای با عنوان: «موضوع شناسی احکام فقهی» شد که متکفل بررسی و تحقیق در موضوعات فقهی باشد. اکنون نوشته ای که پیش رو دارید گزارشی است در بیان طرح، اهداف و چگونگی تأسیس آن مؤسسه.

به جهت ارتباط بخش عمده ای از فعالیت های مؤسسه یاد شده با احکام عمره و حج، تصمیم به انتشار آن در فصلنامه «میقات حج» گرفته شد تا در معرض مطالعه روحانیان معظم کاروان های حج و علما و محققان قرار گیرد و بدینوسیله از نظریات و پیشنهادهای ارزشمند آن عزیزان نیز بهره مند شویم.

«میقات حج»

در شرع مقدّس، هر موضوعی حکمی دارد و هر حکمی موضوعی، بنابراین، هر مسأله‌ای از مسائل شرعی، دارای دو عنوان است:

الف) موضوع   ب) حکم

به عنوان مثال، در مسأله «وجوب روزه» بر مکلف؛ «وجوب» حکم است و «روزه» موضوع آن.

بسیاری از موضوعات احکام در معرض تغییر و تبدیل اند؛ لذا شناخت دقیق و همه جانبه موضوعات احکام، ضرورتی است انکار ناپذیر که گاهی در دستیابی فقیه به حکم آن و گاه در عمل مکلف به آن حکم و گاهی هم در هر دو جهت تأثیر دارد و اساساً شناخت موضوع حکم بر شناخت حکم مقدم است.

بسیاری از موضوعات به گونه‌ای است که اگر تصور روشن و درستی از آن‌ها وجود نداشته باشد، استنباط حکم آن‌ها مقدور نیست؛ مانند بسیاری از معاملات بانکی و تجارت اینترنتی، حقیقت پول اعتباری و بیمه و بورس و شبیه سازی و لفاح مصنوعی و ده‌ها نمونه دیگر.

برخی دیگر، موضوعاتی است که هر چند تأثیری در استنباط حکم ندارد اما در عمل مکلف به احکام، دارای نقش اساسی است؛ مثلاً مقلدی که اندازه و قیمت درهم را نمی‌داند، در بسیاری از احکام شرعی که در آن اندازه یا قیمت درهم، موضوع حکم قرار گرفته، معطل می‌ماند و همچنین اگر از قیمت مهر السنه آگاه نیست، نمی‌داند چگونه باید به استحباب باب مهریه عمل کند؟

دسته سوم، موضوعاتی است که داشتن تصور دقیق و روشن از آن‌ها، هم به فقیه در امر استنباط حکم کمک میکند و هم به مقلد در عمل به آن حکم؛ مانند موضوع غنا و موسیقی که رفع ابهام از آن دو، هم به عمل مقلد و هم به استنباط مفتی کمک می‌کند.

باید گفت: امروزه بسیاری از موضوعات نوپیدا و جدید؛ مانند: بیلارد، رؤیت هلال با

چشم مسلح، برخی از معاملات بانکی و اینترنتی و مسابقات و بازی‌های رایانه‌ای و مسائل هنری و پزشکی و پاره‌ای از موضوعات مربوط به تلویزیون و سینما، مورد ابتلا است که اگر آشنایی درست و دقیقی از آن‌ها صورت نگیرد، استنباط حکم هر یک دشوار خواهد شد و به همین سبب بسیاری از مکلفان که با این موضوعات سروکار دارند، در عمل به وظیفه سرگردان و متحیر خواهند بود و به همین سبب است که سؤال از حکم حلیت یا حرمت کوسه ماهی، یا ذبح حیوان با استیل و مانند این‌ها، ماه‌ها بی‌پاسخ می‌ماند و سرانجام با «اگر» پاسخ داده می‌شود؛ مانند: اگر فلس دار باشد حلال و گرنه حرام است و اگر به آن آهن بگویند مانعی ندارد! و...

پس نباید توقع داشت که مقلدان و مکلفان، به دنبال تشخیص این گونه موضوعات بروند تا بتوانند به احکام آن‌ها عمل کنند.

یادآوری چند نکته دیگر نیز بجا و شایسته است:

- امروزه برخی از موضوعات فقهی، نوپیدا و جدید است؛ یعنی یا در سابق نبوده و یا در زندگی افراد جامعه جایگاهی نداشته است، اما اکنون در زندگی بسیاری از افراد جامعه و گاه تمام آنان، مطرح و مورد ابتلا است.
- شماری از موضوعات نیز با معیارهای پیشین بیان شده‌اند که برای مکلفان امروزی قابل فهم نیست.
- تعدادی از موضوعات، تغییر یافته و دگرگون شده‌اند.

- برخی از موضوعات نیز بلا تکلیف مانده‌اند که تشخیص آن‌ها در قدیم دشوار بود ولی اکنون آسان است. بدون شک نباید انتظار داشت که فقیه، وقت خود را در این راه صرف کند و به تمام این مسائل احاطه داشته باشد و همه را در رساله عملیه خود، برای راهگشایی مکلفان و مقلدان بیاورد و از سوی دیگر، انتظار داشتن از عموم مردم یا متخصصان، بدون نظارت عالمان دین و حوزه‌های علمیه، برای مشخص نمودن آن‌ها، به جا و صحیح نیست؛ از این رو، تأسیس «مؤسسه موضوع شناسی احکام فقهی» در حوزه علمیه، با نظارت فقها و همکاری متخصصان دانشگاهی می‌تواند گام مؤثری باشد برای برآوردن این مقصود.

ضرورت‌ها

ایجاد مؤسسه موضوع شناسی احکام فقهی برای تحقیق در موضوعات فقهی و شناسایی و مشاوره به فقها و حوزه‌های علمیه و مراکز تحقیقاتی و مکلفان، به چند دلیل ضروری است:

۱. تأثیر به سزای «فهم موضوع»، در «فهم حکم».
۲. پیشرفت علوم و فن آوری و تبدیل و تغییر موضوعات و پدید آمدن موضوعات جدید.
۳. سردرگمی مردم در شناخت صحیح موضوعات و عدم فرصت کافی برای تحقیق در مورد آن‌ها و در نتیجه عدم عمل صحیح به تکلیف.
۴. تعبیرهای متفاوت از موضوع واحد و تفاوت در عمل به آن‌ها و در نتیجه سست شدن اعتماد و اعتقاد مردم به فتاوی مراجع و گاه به احکام شرعی و گاه به اصل دین.
۵. برخی از تفاوت فتاوی مراجع عظام تقلید به سبب ناشناخته بودن بعضی از موضوعات فقهی پدید آمده است.
۶. توقع مردم از حوزه‌های علمیه و نظام اسلامی برای تعیین موضوعات احکام فقهی، (بارها از سوی مردم مطرح می‌شود که اگر نظام اسلامی؛ مثلاً فلان حیوان دریایی را مشخص نکند که جزو ماهیان فلس دار است یا نه، چه کسی باید این کار را انجام دهد؟)
۷. تأخیر در پاسخگویی بسیاری از پرسش‌ها و استفتائات مردم به دلیل روشن نبودن موضوع آن برای پاسخگویان یا پاسخ دادن بسیاری از استفتائات از سوی پاسخگویان با «آما» و «اگر»، که معمولاً چنین پاسخ‌هایی برای مکلف راهگشا و کارساز نیست.
۸. ناشناخته ماندن و عدم استفاده درست از تلاش‌های علمی محققان در موضوعات احکام فقهی

(از گذشته تاکنون).

۹. از بین رفتن بسیاری از اسناد و ابزار موضوع شناسی احکام فقهی، در گذر زمان.
۱۰. عدم اهتمام هیچ‌یک از مراکز علمی و تحقیقی حوزه‌های علمیه به این امر، به صورت منسجم، دقیق، وسیع و کارآمد.
۱۱. جلوگیری از صرف وقت و هزینه بسیار، چنانچه قرار باشد هر مرکز و شخصیت علمی و فقهی رأساً اقدام به این کار نماید صرف وقت و هزینه بسیار خواهد بود.
۱۲. استفاده از افراد محقق و صاحب نظر در امر موضوع شناسی نیازمند ساز و کار مناسب و فیلترهای مختلفی است تا افراد مفید و موثق برای این امر به کار گرفته شود و این هدف جز با تأسیس یک مؤسسه کارآمد تحقق پذیر نیست.

اهداف

- بی شک چنین طرح عظیم و گسترده‌ای، اهداف بلند و مفیدی را در پی خواهد داشت که رسیدن به آن اهداف، آثار و برکات زیادی نیز به دنبال دارد و اما اهداف این طرح به طور فشرده:
۱. ایجاد مرکزی که مورد عنایت و اطمینان فقها، مراکز علمی و فرهنگی باشد و حتی عموم مردم بتوانند دسترسی سریع و شناخت صحیح به موضوعات پیدا کنند.
  ۲. تسهیل کار فقیهان در شناخت موضوعات فقهی؛ اعم از مستنبطه و غیر آن و کاستن از صرف وقت زیاد برای این امور، که وقت ایشان بیشتر باید صرف استنباط فروع فقهی؛ به ویژه مسائل جدید و مورد ابتلا شود.
  ۳. جلوگیری از صرف وقت افراد مختلف و موازی کاری برخی از اشخاص و مراکز تحقیقاتی که گاهی پژوهش در بخشی از موضوعات فقهی را در دستور کار خود، آن هم به طور ناقص قرار داده‌اند.
  ۴. تقریب نظر متخصصان و جلوگیری از پراکنده کاری و پراکنده گویی در مورد موضوعات فقهی.
  ۵. جمع آوری حاصل تلاش عالمان و پژوهشگران در طول تاریخ، در شناخت موضوعات فقهی و ساماندهی آن‌ها و پرهیز از دوباره کاری.
  ۶. تسریع و تسهیل در امر پاسخگویی به پرسش‌های شرعی مردم، برای علما و مراکز پاسخگو.
  ۷. حفظ و نگهداری ابزار و وسایلی که موضوع برخی از احکام فقهی است یا در راستای شناخت موضوعات فقهی کاربرد دارد.

۸. حفظ و نگهداری اسناد و مدارک فقهی که به شناخت موضوعات کمک می کند.
۹. سرویس دهی به مراجع معظم تقلید و طلاب و فضیله‌های حوزه‌های علمیه و دانشجویان و اساتید و محققان برای شناخت بهتر موضوعات فقهی و فهم بهتر دروس یا به سامان رساندن تحقیق خود.
۱۰. شناساندن فرهنگ غنی فقهی و تلاش عالمان دینی در زمینه‌های مختلف موضوع‌شناسی در طول تاریخ.
۱۱. همکاری بیشتر عالمان حوزه و متخصصان دانشگاه.

ارکان

ارکان اصلی پیشنهادی عبارت‌اند از:

الف) هیأت مؤسس

ب) هیأت امنا

ج) مدیر

- الف) هیأت مؤسس، مرکب از سه یا پنج نفر از پژوهشگران حوزه علمیه خواهند بود که دو تن از این افراد مدیر مؤسسه و معاون پژوهشی وی هستند، سه عضو علی‌البدل نیز خواهند داشت.
- ب) هیأت امنا مرکب از هفت یا نه تن از اندیشمندان و محققان فاضل و مورد اعتماد و خوشنام حوزه علمیه و دانشگاه که توسط هیأت مؤسس انتخاب خواهند شد که سه یا پنج عضو علی‌البدل نیز خواهند داشت.
- ج) مدیر مؤسسه، شخصیتی مدیر و مدبر و آشنا به امور تحقیقاتی و علوم اسلامی خواهد بود که از سوی هیأت مؤسس انتخاب می‌شود.

ساختار اجمالی:

این مرکز در سه بخش پژوهشی (علمی)، نمایشگاهی (موزه)، اطلاع‌رسانی فعالیت خواهد داشت:

بخش نخست: پژوهش در موضوعات فقهی:

در این بخش گروه‌های علمی متخصص، متشکل از افراد فاضل حوزه علمیه و متخصصان دانشگاهی، تحقیقات خود را در موضوعات خاص فقهی انجام می‌دهند و حاصل آن را، پس از

تصویب نهایی، برای استفاده ارائه می کنند.

موضوعات مورد تحقیق به دو دسته «ثابت» و «متغیر»، تقسیم می شوند:

دسته اول؛ به یک بار تلاش علمی و پژوهش موضوعی نیاز دارد و گذر زمان آن را تغییر نمی دهد. برای نمونه، اگر نوعی از ماهیان دریایی؛ مانند کوسه ماهی، مورد تحقیق قرار گرفت و معلوم شد فلس دار یا بدون فلس است، یا معلوم شد استیل نوعی آهن است، نتیجه این تحقیق، با ادله آن به ثبوت خواهد رسید و نیازی به تحقیق مجدد ندارد؛ مانند:

۱. حیوان های خون جهنده دار؛ مانند مرغ، گوسفند و شتر.
۲. حیوان هایی که خون جهنده ندارند؛ مانند ماهی، مار، پشه.
۳. تعیین فقاع مسکر و سایر مسکرات مایع.
۴. الکل های مسکر و غیر مسکر و بسیاری از فرآورده های غذایی و دارویی که حاوی الکل است.

۵. تعیین اندازه پرتاب یک تیر قدیمی (غلوه) به متر، جهت جستجوی آب برای وضو و غسل.

تعیین دقیق هشت فرسخ شرعی (مسافت قصر صلاة) به کیلومتر.

۶. حیوان های حلال گوشت و حرام گوشت.

۷. پرندگان حلال گوشت و حرام گوشت.

۸. آبزیان حلال گوشت و حرام گوشت.

۹. تعیین اعضای حرام از حیوان های حلال گوشت با نام های امروزی آنها.

۱۰. نمونه هایی از آهن که ذبح با آنها صحیح است.

۱۱. بررسی وضعیت مسعای جدید.

۱۲. بررسی وضعیت طواف در طبقه دوم مسجدالحرام.

۱۳. نمونه هایی از اموالی که می توان وقف کرد و نمونه هایی که نمی توان وقف کرد؛ مانند وقف پول و اراضی ملی و انقال.

۱۴. بررسی مرگ مغزی و تطبیق آن با مرگ فقهی.

۱۵. برخی از کالاهایی که به جهاتی خرید و فروش آنها حرام است.

۱۶. مصادیق امور حسبه.

۱۷. تعیین کسوه برای تعیین برخی از دیات.

۱۸. تعیین حله برای تعیین دیه...

۱۹. تعیین محدوده مساجد قدیم شجره، مسجد النبی ﷺ و مسجد الحرام.
۲۰. تعیین حدود مکه قدیم و حرم مکی با اسامی امروزی آن‌ها و تهیه نقشه جامع آن‌ها.
۲۱. تعیین حدود عرفات، مزدلفه و منا و تهیه نقشه جامع آن‌ها.
۲۲. بررسی وضعیت طبقات زیرین و فوقانی جمرات.
۲۳. بررسی جمره عقبه توسعه یافته و تعیین نهایت منا.
۲۴. تعیین محاذات مواقیت و تهیه نقشه جامع آن‌ها.

و...

دسته دوم؛ موضوعات متغیری که با گذر زمان، نیاز به تحقیق جدید و مستمر دارد؛ مانند تعیین قیمت درهم و دینار به پول رایج، یا قیمت دیه سقط جنین و جنایات دیگر، که در این گونه موضوعات گروه‌های فعالی باید همانند قیمت طلا که در بازار جهانی روزانه مشخص می‌شود، نتیجه تحقیق خود را متناسب با نیاز در زمان‌های مختلف - روزانه، هفتگی، ماهانه یا سالیانه - به اطلاع علاقه‌مندان برسانند.

در این نوشتار به چند نمونه از موضوعاتی که باید مورد تحقیق قرار گیرد اشاره می‌کنیم. البته این موارد تنها برای نمونه است و بی شک چندین برابر آن، هم اکنون وجود دارد و با گذشت زمان نیز موضوعات جدیدی پیدا خواهد شد.

۱. تعیین ابتدا و انتهای اوقات نمازهای واجب و مستحب و وقت فضیلت و نیز زمان‌های مختص و مشترک نمازها هر چند به صورت تقریبی.
  ۲. اندازه درهم از نظر مساحت و قیمت به پول رایج.
  ۳. محدوده شهرها و در صورت امکان انتهای شهر، حد ترخص و سر چهار فرسخ با تابلوی راهنمایی و بارنگ ویژه مشخص شود و هرگاه شهر توسعه یافت تابلو نیز تغییر یابد.
  ۴. نمونه‌هایی از آزمایش‌های پزشکی که مبطل روزه است و نمونه‌هایی که مبطل نیست.
  ۵. نمونه‌های مختلف اسپری‌های تنگی نفس که مبطل روزه است و آن‌ها که مبطل نیست.
  ۶. وزن «مُد» و قیمت آن به پول رایج.
  ۷. وزن «صاع» و قیمت آن به پول رایج.
- تعیین نصاب زکات غلات به اوزان امروزی و قیمت هر سال آن؛ مانند آنچه برای زکات فطره اعلام می‌شود.

تعیین مصادیق مختلف سیل الله، ابن سبیل و مؤلفه قلوبهم.

۸. تعیین آلات مختص لهو و لعب و آلات مشترک.

۹. تعیین نمونه‌هایی از ابزار مختص و مشترک و قمار.
۱۰. تعیین مدت زمان نطفه، مضغه، علقه و... برای مشخص شدن مقدار دیه آن.
۱۱. وضع فقهی قراردادهای متداول؛ مانند اوراق مشارکت، بورس، بیمه و سرقفلی.
۱۲. بررسی سریع موضوعات نوپیدا در صحنه اقتصاد جامعه؛ مانند تجارت الکترونیک و شرکت‌های هرمی.
۱۳. نمونه‌هایی از انفال و اراضی مفتوح العنوه و چنانچه نقشه جامعی بر این اساس ترسیم شود، کار شایسته‌ای است.
۱۴. مشخص کردن اراضی موقوفه کشور و تهیه نقشه جامع آن و اطلس موقوفات شهرها.
۱۵. اشیایی که تیمم بر آنها صحیح است و نمونه‌هایی از چیزهایی که صحیح نیست؛ چون اکنون در فتاوی فقها نسبت به برخی از اشیاء مانند گچ، آهک، سیمان و آجر اختلاف نظر وجود دارد.
۱۶. اشیایی که سجده بر آنها صحیح است و نمونه‌هایی از اشیاء که صحیح نیست و مشخص کردن احجار کریمه و کاغذی که سجده بر آنها صحیح است؛ در بین انواع و اقسام کاغذهای متداول امروزی.
۱۷. مشخص کردن بلاد اسلامی و غیر اسلامی و ترسیم نقشه جامع و اطلس آن.
۱۸. مشخص کردن نمونه‌هایی از حجاب کامل، از نظر رنگ، دوخت و اندازه و شکل و برخی نمونه‌های لباس شهرت.
۱۹. مشخص کردن کالاهایی که متعلق به دشمنان است و خرید و فروش آن‌هایی که کمک به دشمن محسوب می‌شود.
۲۰. مشخص کردن معادنی که مشمول خمس است.
۲۱. مصادیق گنج در عصر حاضر.
۲۲. نمونه‌هایی از اعیان نجس که منفعت محله دارد و قابل خرید و فروش است.
۲۳. کالاهایی که از نظر قوانین و مقررات نظام اسلامی ممنوع و قاچاق محسوب می‌شود.
۲۴. اشیای مکمل و موزون که موضوع معامله ربوی است و نمونه‌هایی از ربای معاملی در عصر حاضر.

حاضر.

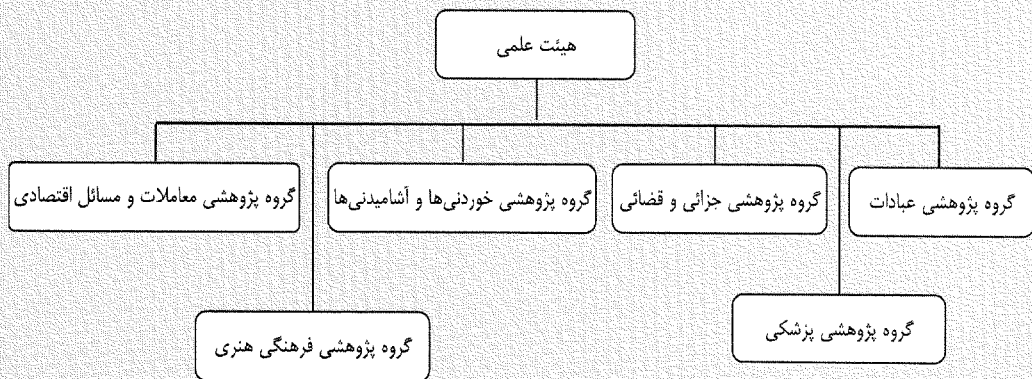
۲۵. نمونه‌هایی از غش در معامله در عصر کنونی.
۲۶. تعیین قیمت دبه قتل، جنایات و جراحات به پول رایج.
۲۷. مصادیق حقوق قابل انتقال و غیر قابل انتقال.
۲۸. تعیین حدود قیمت برخی از حیوانات برای ادای کفارات و دیات و زکات.
۲۹. نمونه‌هایی از تدلیس با ابزار و وسایل کنونی؛ نسبت به عروس و...
۳۰. مصادیق حقوق معنوی؛ مانند حق التألیف، حق کشف و ثبت.
۳۱. نمونه‌هایی از سحر و جادو و ملحقات آن.

هیئت علمی:

برای حسن اجرای امر پژوهش، مجموعه‌ای از محققان برجسته و صاحب نظر از حوزه و دانشگاه، به عنوان هیئت علمی یا شورای عالی پژوهش انتخاب خواهند شد که تعیین و تصویب موضوعات پژوهشی و تشکیل گروه‌ها و شیوه تحقیق در موضوعات با هدایت و نظارت آن‌ها صورت می‌پذیرد.

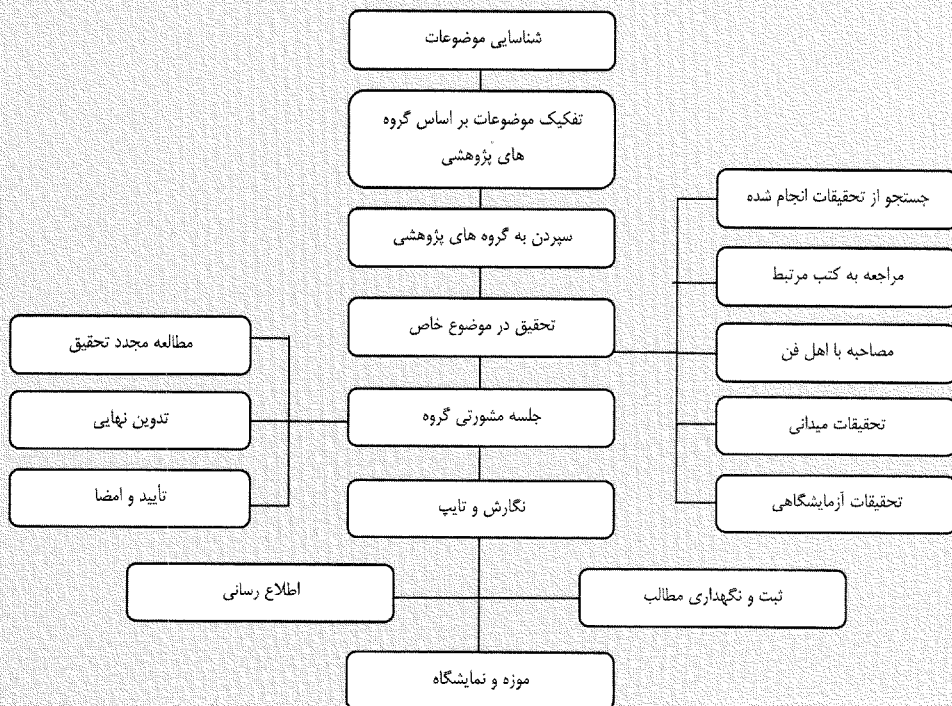
گروه‌های پژوهشی:

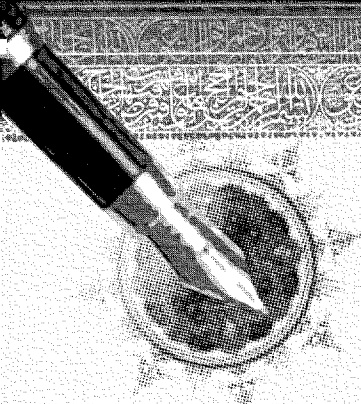
برای پژوهش در موضوعات فقهی، شش گروه متشکل از محققان حوزوی و دانشگاهی تشکیل خواهد شد که با نظارت هیئت علمی فعالیت خواهند کرد. هر گروه پژوهشی حداقل از سه نفر محقق صاحب نظریه به عنوان شورای گروه و تعدادی نیروی پژوهشگر تشکیل خواهد شد. مسؤول گروه از بین افراد شورا، با رأی و پیشنهاد اعضا و حکم مدیر مؤسسه انتخاب خواهد شد و در صورت نیاز گروه‌های پژوهشی دیگری نیز از جمله گروه پژوهشی مسائل ویژه بانوان تشکیل خواهد شد.

• مراحل کار پژوهش

پژوهش در موضوعات فقهی، در مراحل مختلفی صورت می‌پذیرد و نتیجه آن‌ها در نهایت ثبت و نگهداری و اطلاع رسانی می‌شود. مراحل پژوهش به طور اجمال در نمودار زیر آمده است:

بخش دوم: نمایشگاه یا موزه موضوعات فقهی

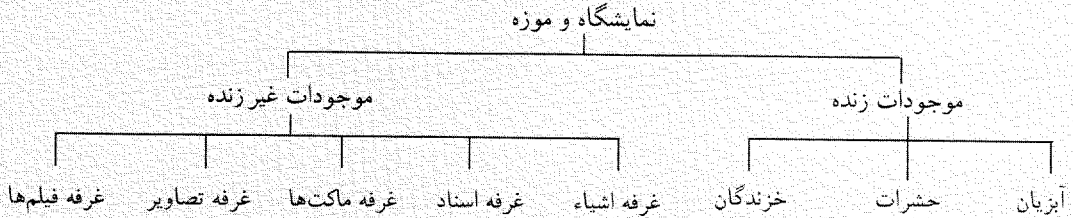
«آب» از موضوعات فقهی است. در کشور ما چند موزه آب وجود دارد که در آنجا ابزار و وسایل قدیم و جدید آبرسانی و مرتبط با آن و اطلاعاتی در مورد آب، نگهداری می شود در حالی که برای موضوعات فقهی با این همه گستردگی و فراوانی و اهمیت، یک موزه چندمتری هم وجود ندارد تا اسناد، مدارک، ابزار، وسایل و اشیایی که موضوع حکمی از احکام شرعی است در آنجا نگهداری شود و برای محققان و دانش پژوهان فقه و سایر علاقه مندان مورد مراجعه و استفاده باشد.

آری، اگر در حوزه علمیه مکانی وجود داشته باشد که طالبان علوم دینی، هنگام آموختن کتاب حج، نماد (ماکت) اماکن حج را در آنجا ببینند و در ذهنشان عینیت پیدا کند و نیز پس از خواندن کتاب «اطعمه و اشربه» در جایی انواع و اقسام غذاهای حلال و حرام و حیوانهای حلال گوشت و حرام گوشت را مشاهده کنند یا تصاویر و فیلم آن‌ها را ببینند و مطالب درس در ذهن ایشان حکم شود و فراموش نکنند، بسیاری از مشکلاتی که اکنون در بیان احکام و پاسخگویی به مسائل فقهی وجود دارد، برطرف خواهد شد.

از همین رو، در این طرح و در مرکز موضوع شناسی فقهی، بخشی برای این امر در نظر گرفته شده که به طور اجمال به قسمت‌های مختلف آن و مطالب و چیزهایی که باید در آنجا نگهداری شود، اشاره می‌گردد:

* این بخش نیز دارای دو قسمت است؛ در یک قسمت، اشیاء و اسناد موزه‌ای و ماکت‌های اماکن مقدس - که موضوع احکام فقهی است - نگهداری می‌شود و در قسمت دیگر آبریان، حشرات و خزندگان، در دریاچه و آبریدان (آکواریوم) و قفس‌های مخصوص نگهداری خواهد شد. یادآوری می‌شود، حیوان‌هایی که امکان نگهداری آن‌ها نباشد یا مستلزم هزینه و مشکلات زیاد باشد، به صورت خشک شده یا انیمیشن ساخته خواهد شد. و در قسمت دیگر نیز موجودات غیر زنده در غرفه‌های پنج گانه به روش علمی و قابل مشاهده نگهداری می‌شود.

نمایشگاه و موزه

* غرفه اشیاء

در این غرفه، چیزهایی که خود موضوع حکمی از احکام فقهی یا وسیله‌ای برای فهم موضوعات فقهی است، نگه داری می‌شود؛ مانند:

۱. شاخص ظهر - ابزاری که در سابق به عنوان شاخص استفاده می‌کردند (ساعت آفتابی).
۲. درهم و دینار و برخی پول‌های قدیمی که موضوع برخی از احکام بوده است.
۳. وسایل اندازه‌گیری، مُد، صاع، قیراط، داتق، مثقال، کیلو و...
۴. الکل‌ها؛ مسکر و غیر مسکر.
۵. شراب (خمر)، آبجو (فُقَاع).
۶. ابزار شست و شو (گذشته و حال) مرکن (تشت)، ماشین لباس شویی و ظرف شویی.
۷. چیزهایی که تیمم بر آن‌ها صحیح است و نمونه‌هایی از چیزهایی که تیمم بر آن‌ها صحیح نیست.
۸. چیزهایی که سجده بر آن‌ها صحیح است و نمونه‌هایی از چیزها که سجده بر آن‌ها صحیح نیست و نمونه‌هایی از مُهرها.
۹. پارچه یا لباس زربفت.
۱۰. وسایل تعیین قبله و جهت یابی (جدید و قدیم) قبله نماها و...
۱۱. نماد کره زمین و تعیین کعبه و جهت قبله بلاد بر روی کره.
۱۲. نماد کره زمین و بلاد متعارف و غیر متعارف (مناطق که شب و روز طولانی دارند) بر روی آن.

۱۳. وسایل راهنمای رکعات نماز؛ مثل مُهر امین و...
  ۱۴. وسایلی که افراد معلول به کمک آن نماز می خوانند.
  ۱۵. ابزار و وسایل نجومی قدیم و جدید؛ زیچ ها، دوربین ها، تلسکوپ ها.
  ۱۶. چیزهایی که زکات آن‌ها واجب است؛ غلات اربع و نقدین.
  ۱۷. نمونه‌هایی از معادن؛ نمک، سنگ، گل سرشور، خاک سرخ و...
  ۱۸. احجار کریمه؛ عقیق، فیروزه، درّ، لعل و...
  ۱۹. لباس احرام؛ همیان و دمپایی.
  ۲۰. اسپری‌هایی که برای تنگی نفس استفاده می‌شود؛ آن‌ها که مبطل روزه هست یا مبطل نیست.
  ۲۱. ابزار قمار و وسایل مسابقه.
  ۲۲. اشیایی که به‌عنوان کفاره روزه پرداخت می‌شود؛ مانند گندم، جو، خرما، برنج، نان و ماکارونی.
  ۲۳. اشیایی که به‌عنوان دیه برخی گناهان پرداخته می‌شود؛ مانند کسوه، حله، درهم و دینار.
  ۲۴. نمونه‌هایی از چیزهای مکمل و موزون در معامله ربوی.
  ۲۵. نمونه‌هایی از اشیای همجنس در معامله ربوی؛
  ۲۶. نمونه‌هایی از غنایم جنگی.
- و...

* غرّفه تصاویر

در غرّفه تصاویر، چیزهایی که نگهداری اصل آن‌ها مشکل و یا دارای محذور است ولی تهیه و نگهداری تصاویر آن‌ها منع شرعی ندارد، همراه با توضیحات لازم و کاربردهای فقهی آن، وجود خواهد داشت؛ مانند:

۱. آب‌ها؛ باران، چشمه، چاه، جوی، رودخانه و دریا.
۲. ساختمان، زمین، درخت و گیاه.
۳. نماز؛ حالت‌های مختلف آن از تکبیر تا سلام.
۴. نماز جماعت و جمعه.
۵. نماز عید.

۶. نماز میت.
۷. نماز آیات.
۸. نماز طلب باران (استسقاء).
۹. مزارع گندم و جو.
۱۰. باغ خرما و انگور.
۱۱. حیوان‌هایی که زکات دارند (شتر، گاو و گوسفند).
۱۲. صحنه‌های مختلف حج (تصاویر عمومی).
۱۳. اعمال عمره و حج از احرام تا رمی جمرات (تصاویر ویژه).
۱۴. نمونه‌های کتابت اسماء جلاله و قرآن.
۱۵. برخی از موارد مصرف زکات؛ مانند مسجد، مدرسه، کتابخانه، پل و راه.
۱۶. جبهه و رزمندگان.
۱۷. مساجد معروف جهان اسلام.
۱۸. مساجد اعتکاف.
۱۹. اماکن تخییر.
۲۰. اماکن عمره و حج؛ میقات، مکه، مسجد الحرام، کعبه، مقام ابراهیم، حجر اسماعیل، حجر الاسود، مسعی، عرفات، مشعر الحرام، منا، مسلخ‌ها، جمرات.
۲۱. فقهای نامدار.
۲۲. مدارس فقه؛ مدارس علمیه معروف جهان اسلام.

... و

* غرقة فیلم

در این قسمت برخی از موضوعات فقهی - که فیلم آن‌ها موجود است یا امکان تهیه آن وجود دارد و دارای منع شرعی نیست - همراه با توضیحات لازم آن‌ها نگهداری می‌شود و برای مراجعه کنندگان امکان استفاده از آن‌ها نیز فراهم خواهد شد؛ مانند فیلم:

۱. طلوع فجر کاذب و صادق.
۲. طلوع و غروب آفتاب.
۳. زوال و مغرب.
۴. تطهیر اشیای نجس، ظروف، لباس و فرش، بدن، در و دیوار، زمین و... به صورت عملی.
۵. وضو، غسل، تیمم، کامل و هر عمل به طور جداگانه.

۶. وضوی جبیره‌ای؛ غسل جبیره‌ای؛ تیمم جبیره‌ای.
۷. نماز؛ اعمال نماز؛ از تکبیره الاحرام تا سلام، و هر عمل به طور جداگانه.
۸. جهر و اخفات در نماز.
۹. اغلاط نماز؛ اقوال و اعمال.
۱۰. نماز جماعت، تصویر عمومی و کامل و اقتدا در رکعت دوم یا سوم یا چهارم.
۱۱. اقتدا در تشهد رکعت آخر برای درک ثواب نماز جماعت.
۱۲. نماز جمعه؛ صحنه‌های عمومی و آموزشی.
۱۳. نماز میت.
۱۴. نماز آیات.
۱۵. نماز عید و برخی از نمازهای مستحب دیگر؛ مثل نماز شب.
۱۶. نماز استسقا (طلب باران).
۱۷. اعمال عمره تمتع از احرام تا تقصیر و اعمال عمره مفرده از احرام تا طواف نساء.
۱۸. اعمال حج از احرام تا رمی جمرات؛ صحنه‌های عمومی و جداگانه به صورت آموزشی.
۱۹. برخی از شک‌های نماز.
۲۰. قضای سجده و تشهد فراموش شده.
۲۱. سجده سهو و سجده تلاوت.
۲۲. نماز احتیاط.
۲۳. توزک و تجافی و تکتف در نماز.
۲۴. تجهیز میت، حالت احتضار، غسل، حنوط، کفن و دفن میت.

و...

* غرقة ماکت‌ها

در غرقة ماکت‌ها، اماکنی که محلّ به‌جا آوردن برخی از اعمال واجب یا مستحب و موضوعی از موضوعات فقهی است، ساخته و نگهداری می‌شود. مشابه آنچه برای سدها و دریاچه‌ها و منطقه عملیاتی رزمندگان اسلام ساخته شده است:

۱. حرم مکه با تعیین حدود آن.
۲. شهر مکه با تعیین محدوده قدیم آن.
۳. مسجد الحرام و کعبه، مقام ابراهیم علیه السلام، حجر اسماعیل علیه السلام.
۴. عرفات، مشعر الحرام، منا و مسلخ‌ها.

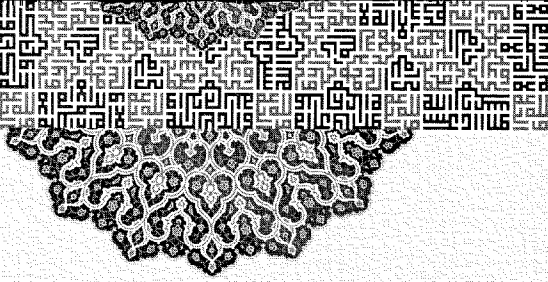
۵. میقات‌ها و تعیین محاذی آن‌ها؛
محدوده مسجد النبی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، روضه، مسجد قدیم عصر پیامبر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ،
اماکن تخییر، مسجد کوفه، حرم امام حسین عَلَيْهِ السَّلَام.
  ۶. حدود حرم‌ها (مشاهد مشرفه).
  ۷. حدّ ترخص و مسافت شرعی.
  ۸. حدود شهر یا روستا (دارای حصار و بدون حصار).
  ۹. حدود معرکه، جبهه یا ابزار جنگی آن.
  ۱۰. مساجد اعتکاف.
  ۱۱. منطقه غزوه بدر، احد، خندق و...
- و ....

* غرّة اسناد

الف) غرّه قراردادهای مکتوب و رُقعدها

بخشی از میراث فقهی و آثار فقها و علمای گذشته (بجز کتاب‌ها)، ورقه نوشته‌هایی بوده که عنوان سند قابل اعتماد و مورد توجه و ملاک و مستند عمل قرار می‌گرفته که مع الأسف بسیاری از آن‌ها به علت بی‌توجهی و عدم وجود مکانی برای نگهداری آن‌ها در شرف اضمحلال یا آسیب دیدن است که در این قسمت به طرز شایسته‌ای از آن‌ها نگهداری و در معرض دید و استفاده علاقه‌مندان قرار می‌گیرد؛ مانند:

۱. عقدنامه.
۲. طلاق‌نامه.
۳. وقف‌نامه.
۴. وصیت‌نامه.
۵. قولنامه.
۶. مبایعه‌نامه.
۷. قرارداد اجاره.
۸. قرارداد مضاربه.
۹. قرارداد مزارعه.
۱۰. قرارداد مساقات.
۱۱. و کالت‌نامه.

۱۲. نیابت نامه.

۱۳. صلح نامه.

۱۴. و نیز در این غرفه از اوراق و دست نوشته‌های قدیمی در موضوعات مختلف که جنبه فقهی دارد؛ مانند: دعا نوشته‌ها، حرزها، طلسم‌ها، سحر و جادو نگهداری می‌شود.

و....

ب) اجازات

از سنت‌های پسندیده و رایج در گذشته و حال، در میان علمای اعلام و فقهای عظام، اجازه برخی از اعمال به افراد موثق و دارای شرایط است که مع الاسف نمونه‌هایی از آن‌ها یکجا جمع آوری نشده که در این غرفه این کار صورت می‌گیرد؛ مانند:

۱. اجازه اجتهاد.

۲. اجازه نقل حدیث.

۳. اجازه محاسبه و دستگردان و امهال.

۴. اجازه مصرف وجوه شرعی.

۵. اجازه امور حسبه.

۶. اجازه قرائت.

۷. اجازه تدریس.

۸. اجازه امامت.

و...

ج) احکام

از نظر فقه اسلامی، صدور حکم و دستور العمل برای مکلف، تنها از فقیه جامع شرایط امکان پذیر است و برخی از این احکام صادره که از مهمترین اسناد فقه سیاسی - اجتماعی اسلام و اعمال ولایت فقیهان است، در این بخش نگهداری خواهد شد؛ مانند:

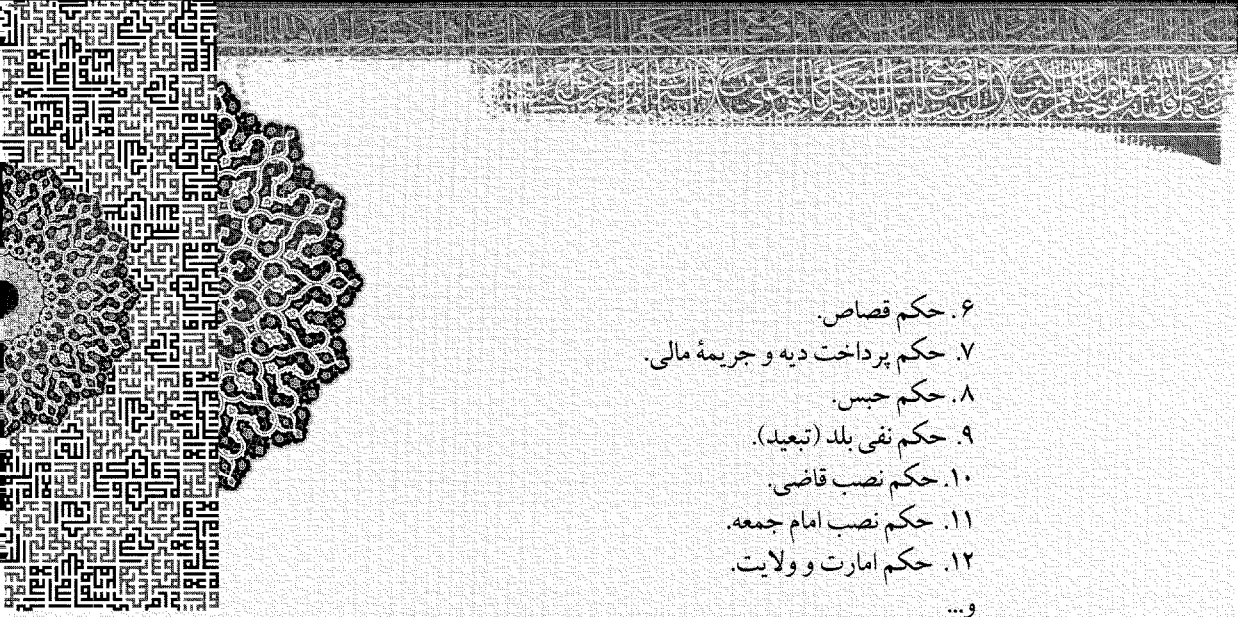
۱. حکم جهاد.

۲. حکم تحریم تنباکو.

۳. حکم اجرای حد.

۴. حکم اجرای تعزیر.

۵. حکم اعدام.

۶. حکم قصاص.
  ۷. حکم پرداخت دیه و جریمه مالی.
  ۸. حکم حبس.
  ۹. حکم نفی بلد (تبعید).
  ۱۰. حکم نصب قاضی.
  ۱۱. حکم نصب امام جمعه.
  ۱۲. حکم امارت و ولایت.
- ...

بخش سوم: آموزش و اطلاع رسانی

هدف اصلی از تأسیس چنین مرکزی، بعد از تحقیق در موضوعات مختلف فقهی، آموزش طلاب، دانشجویان و عموم علاقمندان و همچنین اطلاع رسانی درست به مراجع معظم تقلید، عالمان و محققان و مراکز پژوهشی است؛ لذا در این بخش به موارد ذیل پرداخته می‌شود:

۱. برپایی کلاس‌ها و کارگاه‌های آموزشی برای طلاب و دانشجویان.
۲. برپایی سخنرانی و نشست‌ها و همایش‌های علمی.
۳. توضیحات لازم برای دیدار کنندگان و اردوهای آموزشی.

در این بخش همچنین با استفاده از ابزار پیشرفته و شیوه نوین تبلیغاتی و اطلاع رسانی، حاصل تلاش‌های علمی گروه‌های مختلف تخصصی، در قالب لوح فشرده، بروشور، مقاله علمی، مجله تخصصی، کتاب، سایت و پاسخگویی تماس‌های تلفنی و ایمیل و... در اختیار مخاطبان و علاقه‌مندان قرار می‌گیرد. بدیهی است برای رسیدن به این هدف، واحدهای مختلفی در نظر گرفته خواهد شد.

* واحد نوار و سی دی (تولید و عرضه)

پیشرفت حرکت نرم افزاری در جهان و امکان استفاده از ابزار پیشرفته برای بالا بردن سطح فهم و فکر افراد جامعه سبب شده است که بسیاری از مسائل علمی با نوار یا لوح فشرده (سی دی) عرضه شود و بی‌شک این امکان وجود دارد که حجم عظیمی از مطالب در حجم کمی از وسایل ریخته و عرضه گردد که الحمد لله حوزه‌های علمیه نیز از غافله عقب نمانده و فعالیت‌های فاخر و در خور توجهی انجام داده است که برخی از آن‌ها فقهی یا مرتبط با فقه است که در این واحد این دست از نوارها و سی دی‌ها نگهداری و عرضه می‌شود:

۱. آموزش نماز و مقدمات آن.

۲. آموزش مناسک عمره و حج.
۳. آموزش احکام دین.
۴. نمازها؛ مانند نماز آیات و شب.
۵. صیغ العقود.
۶. تعقیبات نماز.
۷. اذان و اقامه.
۸. تجوید نماز و تصحیح قرائت.
۹. احکام عملی.
۱۰. رساله‌های مراجع.
۱۱. فرهنگنامه فقه.

* واحد انتشارات

برخی از دانشمندان مسلمان در گذشته به موضوع شناسی پرداخته و کتبی را در موضوعات گوناگون نگاشته‌اند که امروزه برخی از آن کتاب‌ها نایاب یا کمیاب است. بنابراین، واحد انتشارات اقدام به تحقیق، چاپ و نشر آن‌ها خواهد کرد. در ضمن، در مورد برخی از موضوعات که به صورت کتاب یا پایان‌نامه حوزوی یا دانشگاهی کار شده، در صورت صلاح‌دید و تأیید شورای عالی پژوهش، اقدام به چاپ و نشر آن‌ها خواهد شد.

همچنین در صورت لزوم، اقدام به انتشار مجله تخصصی موضوع شناسی احکام فقهی نموده و در فرض عدم لزوم انتشار مجله، مقالات تهیه شده، به مجلات تخصصی فقه و حقوق و سایر مجلات وابسته به مراکز علمی ارائه خواهد شد.

در پایان یادآوری چند نکته ضروری است:

۱. این نوشتار، به عنوان طرح تأسیس چنین مرکزی محسوب می‌شود که در صورت تصویب و تکمیل، باید نمودار تشکیلاتی آن ترسیم و موضوعات آن به صورت برنامه اجرایی و عملیاتی درآید.
۲. ایجاد و راه‌اندازی مؤسسه به جهت گستردگی آن، به صورت مرحله‌ای انجام خواهد شد. در مرحله نخست، امر پژوهش موضوعات و جمع‌آوری برخی از آنها که دارای حجم کمتری است و در مکان محدود امکان نگهداری آن وجود دارد در یک ساختمان حدود ۳۰۰ متری در سه یا چهار طبقه آغاز خواهد شد و همزمان ساخت و ساز مکان وسیع و اصلی مؤسسه شروع می‌شود تا

پس از تکمیل به آنجا انتقال یابد و ماکت‌ها تهیه و موضوعات دیگر جمع آوری شود و تحقیقات ادامه یابد.

۳. برای تحقق اهداف مؤسسه، از تلاش محققان و سازمان‌ها و مؤسساتی که در برخی از موضوعات فعالیت داشته‌اند و به نتایجی رسیده‌اند - حتی شخصیت‌ها و مؤسسات دیگر کشورها استفاده خواهد شد و در ادامه کار نیز از محققان بیرون از مؤسسه و مراکز سازمان‌هایی که توان تحقیق در موضوع خاص را داشته باشند کمک گرفته خواهد شد و بی‌شک بسیاری از تحقیقات مورد نظر، به ویژه در موضوعات تخصصی با عقد قرارداد با مؤسسات و یا افراد یا بهره گرفتن از متخصصان در آن رشته به انجام خواهد رسید.

۴. تحقیق در بسیاری از این موضوعات، می‌تواند به عنوان پایان‌نامه حوزویان و دانشجویان قرار گیرد.

۵. با توجه به رشد فن آوری اطلاعات و ارتباطات، در ایجاد موزه و نمایشگاه و اطلاع رسانی، از ابزارهای دیجیتالی و فضای مجازی استفاده خواهد شد. این کار سبب صرفه جویی فوق العاده‌ای در فضا و هزینه‌ها خواهد شد.

۶. در کنار نمایشگاه و موزه، سالن توجیه نیز طراحی خواهد شد، که جایگزین دیدار حضوری خواهد بود و نیاز به امکانات برای دیدار عریض و طویل را کاهش خواهد داد که در این سالن همچون سالن آمفی تئاتر به کمک تصاویر سه بعدی برای آشنایی مخاطبان و توجیه آنان نسبت به احکام مرتبط با موضوعات استفاده خواهد کرد.

۷. اشیاء و اسنادی که عرضه آن‌ها برای مشاهده عموم محذور شرعی دارد، در مکان‌هایی خاص و بدور از دید مراجعه کنندگان و تماشاچیان نگهداری خواهد شد.